

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 330 sahifa,
22-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Matematika fanini o'qitishda kommunikativ va ijtimoiy-psixologik yondashuvlar	10
<i>Esonturdiyev Mamatqobil Nurmamatovich</i>	
Geografik axborot tizimlari (GAT) texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining innovatsion kompetentligini rivojlantirish metodikasi	13
<i>Bahromova Muhayyo Imomqul qizi</i>	
Geografiya ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari	18
<i>Tuyg'unov Murodjon Salimqul o'g'li</i>	
Biologiyani o'qitishda belgili-ramziy ko'rgazmalilik vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishdagi roli	22
<i>Azimov I. T., Daminova F. A.</i>	
PISA 2025 doirasida raqamli ta'lim kompetensiyalarini baholashning innovatsion mexanizmlari	25
<i>Doniyorov Muxiddin Normamatovich, Ishanov Almat Adilxanovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy savodxonligini oshirishda zamonaviy pedagogik vositalarni qo'llash	28
<i>Abdunazarov Bobir Normurodovich</i>	
Raqamli ta'lim resurslari asosida kredit-modul tizimida talabalarning o'quv faoliyatini takomillashtirish	32
<i>Jumayeva Ra'no To'ychi qizi</i>	
Oila va maktab integratsiyasining shaxs kamolotiga ta'siri	36
<i>Rasulova Dildora Shuhratovna, Raxmatova Zulxumor Alimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati	40
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishda tabiiy fanning o'rni	43
<i>G'afforova Zarnigor Abdumo'min qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'limda o'qituvchi va ota-onalar ijtimoiy hamkorligini rivojlantirish	47
<i>Xalikova Zaxro Mirshadmanovna, Xolbo'tayev Muzaffar Odilovich, Bozorova Xadicha Javlon qizi</i>	
Nutqida kechikish kuzatiladigan bolalarda nutqni qo'l va barmoq motorikasini rivojlantiruvchi o'yinlar orqali shakllantirish	51
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Fotima Adizovna</i>	
Taym menejment asosida bo'lajak o'qituvchilarda liderlik fazilatlarini rivojlantirish	55
<i>Soliyeva Ruxsora Sharobiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt va NLP texnologiyalari asosida elektron ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish	58
<i>Otakishiyeva Gulshano Abdulaziz qizi</i>	
Pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari	61
<i>G'aniyeva Muattarxon Nodirbek qizi</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты	64
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Yosh erkin kurashchilarda chidamlilikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	69
<i>Ergashov Qaxramonjon Asqarovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mantiqiy masalalar yechishga o'rgatish usullari	76
<i>G'iyosova Dilovar Orif qizi</i>	
Haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishi	80
<i>Qodirov Bobirjon Botirjonovich</i>	
Ijtimoiy xavf ostidagi bolalarni qo'llab-quvvatlashning jahon tajribasi va psixologik-pedagogik asoslari	85
<i>Manzura Qosmuratova</i>	

Jahonda art-biznes klasterlarining ahamiyati va rivojlanish tuzilmasi.....	89
<i>A. S. Umarov</i>	
Автоматизация решения сложных математических задач графическим методом для углублённого изучения математики в школе	92
<i>Эргашев Серожиддин Султонмурадович, Маматов Исломбек Ильесович</i>	
Pedagogika darslarida raqamli va onlayn didaktik o'yinlardan foydalanish.....	97
<i>Qodirova Feruzaxon Abdiyaminovna</i>	
Sun'iy intellekt va tanqidiy fikrlashning kognitiv-konseptual komponenti va uni rivojlantirish metodikasi	102
<i>Sobirova Munavvarxon Qaxramonjon qizi</i>	
Media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari	106
<i>Ermatov Sherzodbek Latipjonovich, Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich</i>	
Adabiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv	111
<i>To'ychiyeva Mahfuza Umarkulovna, Islomova Shalola Ismoil qizi</i>	
Comparative Study of Passive Constructions in English and Their Translation Into Uzbek.....	117
<i>Elmirzayeva Maftuna Dusmurod qizi, Mustafoyeva Nigina Shuhrat qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali pedagogik mas'uliyatni shakllantirishning dolzarb muammolari	122
<i>Botirova Odinaxon Abdumutalib qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik modeli va metodik asoslari	126
<i>Haytbayeva S. R.</i>	
Imkoniyati cheklangan bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlash orqali intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish imkoniyatlari.....	131
<i>Kadirova Nigora Saxibjanovna</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini dual ta'lim asosida kasbiy faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslari.....	134
<i>Samiyeva Zuleyxa Uktamovna</i>	
Insonlar orasidagi munosabatlarda noverbal muloqotning komponentlarining ko'rinishlari	139
<i>Soliyev Farxodjon Sodikovich, Karimov Jahongirjon Murodjon o'g'li</i>	
Virtual texnologiyalar vositasida texnika fanlarini o'qitish mazmunini innovatsion rivojlantirish	145
<i>Yuldasheva Dilorom Husniddin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida suzish mashg'ulotlarini tashkil etish texnologiyasi.....	150
<i>Toshpulatova Aziza Toyirovna</i>	
Harbiy xizmatchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari	155
<i>Tursunov Shaxzod Ramazonovich, Mansurov Sardorbek Sirojiddin o'g'li</i>	
O'qituvchilar ruhiy salomatligini saqlashning amaliy strategiyalari	159
<i>Begmatov Raximkul Olimovich</i>	
Ona tili darslarida analitik faoliyatni tashkil etish imkoniyatlari	164
<i>Narziyeva Mastura Sunnatovna</i>	
Maktabgacha ta'limda Project-Based learning texnologiyasi asosida tarbiyalanuvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	168
<i>Kubayeva Mavluda, Po'latova Gullola Ravshan qizi</i>	
Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	173
<i>Qo'chqorov Nodir Bozorovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini baholash jarayonida foydalaniladigan texnologiyalar va vositalar	178
<i>A'zamqulova Zilola Sunnat qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning didaktik asoslari.....	183
<i>Isaboyeva Dilyora Zokirjon qizi</i>	
Kimyo fanining tarixiy rivojlanishida metodologik yondashuvlar	187
<i>Begamov Shaxzod To'liqin o'g'li</i>	
Sport bilan shug'ullanishda qo'l va oyoq motorikalarini rivojlantirish mezonlari	190
<i>Imomov Asliddin Abdurazoqovich, Sattarov Qarshiboy Narqulovich</i>	

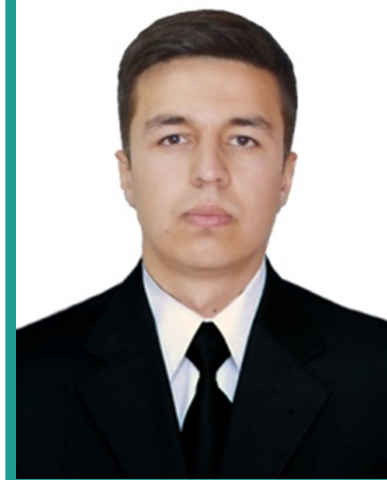
O'zbek va ingliz tillarida zamon kategoriyasining qiyosiy tahlili.....	194
<i>Xudoyberdiyeva Dilfuza Alisher qizi</i>	
Hayot faoliyati xavfsizligi fani o'qituvchisining kasbiy kompetentligi va rejalashtirish faoliyati.....	198
<i>Maxmudov Baxtiyor Xayrullayevich</i>	
Dizartriyali bolalarda motorikani rivojlantirish – nutqni rivojlantirishning asosiy omili	202
<i>Mamatova Muzayyana Batirovna</i>	
Expression of Lexical Economy in English and Uzbek Through Stylistic Means	205
<i>Omonov Baxtiyor Uktamovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy qobiliyatni shakllantirish.....	208
<i>Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Xamzayeva Sunbula Jasurovna</i>	
Xushmuomalalik strategiyalarining ijtimoiy vazifalari.....	212
<i>Alieva Navruza Xabibullayevna, Azizova Sanobarxon Valijon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxslilik sifatlarining kasbiy rivojlanishdagi psixologik ahamiyati	216
<i>Dusmetova Maksuda Matnazarovna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning ilustrativ yondashuv asosida kreativ va variativ faoliyat olib borish usullari va yo'llari.....	221
<i>Egamberdiyeva Madina Sharif qizi</i>	
Pragmatic Functions in Neurolinguistic Communication	224
<i>Fayziyeva Parvina</i>	
Sahro gavhari: ruslar istilosigacha bo'lgan davrda Xiva me'morchiligi tarixi	227
<i>Islomjon Xoljigitovich Mirzakulov</i>	
Moslashuvning psixologik mexanizmlari: ta'lim muhiti sharoitida shaxsning adaptatsiyasi.....	235
<i>Jaynarova Sayyora Isoqul qizi, Nuraliyeva Nasiba</i>	
Onalik psixologiyasi va o'rganishning nazariy jihatlari.....	238
<i>Kasimova Xulkar Atabayevna</i>	
Spheres of Language Use.....	243
<i>Kumakbayeva Gulbanu Kuntuarovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida kreativ tafakkurni rivojlantirishda nostandart topshiriqlar metodikasi.....	246
<i>Muxammadiyeva Dinora Tursunpulatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari va didaktik tamoyillari.....	251
<i>N. Jurayev</i>	
Dunyo bolalari huquqlarini himoya qilish: global muammolar, tizimli kamchiliklar va tanqidiy tahlil	255
<i>Nargiza Ergasheva</i>	
Talabalarining dasturlashga oid agoritmik fikrlashini rivojlantirish orqali innovatsion faoliyatga tayyorlash usuli	259
<i>Orziqulova Barchinoy Ixtiyor qizi</i>	
Talabalarda o'z-o'zini boshqarish qobiliyatining tuzilmasi va psixologik komponentlari (motivatsion, kognitiv, irodaviy, emotsional-regulyativ komponentlar)	264
<i>Otabekova Nargiza Avazbek qizi</i>	
O'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarda til va madaniyat uyg'unligi.....	269
<i>Rasulova Munajat Akmaljonovna</i>	
Limitlar nazariyasini kompyuter imitatsion modellar vositasida o'qitish metodikasi.....	273
<i>Safarov Abbas Abdurasul o'g'li</i>	
Ijtimoiy hamkorlik – barkamol avlodni tarbiyalash poydevori.....	278
<i>Sharipova Gulruxsor Nurkabilovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati.....	282
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Badiiy gimnastika mashg'ulotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish	285
<i>Tuxtayeva Azizabonu Abdurasulovna</i>	

Matematika fanini o'zlashtirishda boshlang'ich sinf o'quvchilarining semiotik yondashuvini shakllantirish ...	289
<i>Xayrullayev Ismatulla Nurullayevich</i>	
Pedagogik qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish	293
<i>Xoliqova Inobatxon Bo'ri qizi</i>	
Umumta'lim maktabida elektron axborot-ta'lim resurslari.....	296
<i>Xolmurodov Shuxrat Okboevich, Norqobilov Hakimbek Nuriddin o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolaning kreativligini shakllantirishda innovatsion muhit	300
<i>Xonnazarova Gulasal Yusuf qizi</i>	
Ta'lim tizimida sinf rahbari faoliyatining joriy etilishining tarixiy asoslari va zamonaviy ko'rinishlari	303
<i>Xusenova Sadoqat Botirovna</i>	
Искусственный интеллект в методике преподавания русского языка: адаптивная обратная связь и развитие коммуникативной компетенции	308
<i>Джалилова Феруза Намазовна</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты.....	312
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе	317
<i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>	
Психологические факторы успешности профессионального обучения студентов	319
<i>Рахимходжаева В. С.</i>	
Специфика восприятия окружающего мира в лирике Афанасия Фета	325
<i>Татьяна Викторовна Половинкина</i>	

KIMYO FANINING TARIXIY RIVOJLANISHIDA METODOLOGIK YONDASHUVLAR

Begamov Shaxzod To'liqin o'g'li
Qarshi davlat universiteti doktranti

Annotatsiya: Kimyo fanini o'qitishda ilmiy yondashuvdan tizimli foydalanish masalalari yoritilib, uning nafaqat dars jarayonida, balki sinfdan tashqari faoliyatda ham qo'llanishi zarurligi asoslab berilgan. Kimyo ta'limi samaradorligini oshirishda aniq va puxta ishlab chiqilgan metodologiyaning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning kimyoviy bilimlarni chuqur o'zlashtirishi va tushunishini ta'minlovchi asosiy pedagogik strategiyalar hamda metodlar tahlil qilinib, samarali o'qitish metodikasining tarkibiy elementlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: o'quvchi faoliyati, pedagogika, funktsiya, ko'nikmalar, maktab faoliyati, innovatsion yondashuv, "maktab-laboratoriya", ta'limning universalligi, innovatsion tajriba mexanizmlari.

Abstract: Issues related to the systematic use of the scientific approach in chemistry teaching are examined, and the necessity of applying it not only in classroom instruction but also in extracurricular activities is substantiated. The importance of a clear and well-developed methodology for improving the effectiveness of chemistry education is highlighted. In addition, the main pedagogical strategies and methods that ensure students' deep understanding and acquisition of chemical knowledge are analyzed, and the structural elements of effective teaching methodology are revealed.

Key words: student activity, pedagogy, function, skills, school activity, innovative approach, "school-laboratory", universality of education, mechanisms of innovative experience.

Аннотация: Рассматриваются вопросы систематического применения научного подхода в преподавании химии, обосновывается необходимость его использования не только в образовательном процессе, но и во внеурочной деятельности. Освещается значимость четко и научно разработанной методики для повышения эффективности химического образования. Также анализируются основные педагогические стратегии и методы, обеспечивающие глубокое усвоение и понимание химических знаний обучающимися, а также раскрываются структурные элементы эффективной методики обучения.

Ключевые слова: деятельность обучающихся, педагогика, функция, навыки, школьная деятельность, инновационный подход, "школа-лаборатория", универсальность образования, механизмы инновационного опыта.

KIRISH

Hozirgi kunda kimyo ta'limida talabalarning mustaqil bilim olishga qaratilgan tadqiqot faoliyati tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Kimyo o'qitishning muhim tadqiqot modellari va texnologiyalari talabalarning loyihaviy faoliyatini, ya'ni loyihaga asoslangan usulni o'z ichiga oladi. Loyiha topshiriqlarini bajarish talabalarning tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantiradi, ularning bilim sifati oshishiga xizmat qiladi hamda intellektual rivojlanish va fanga bo'lgan kognitiv qiziqishni shakllantiradi. Biroq, mazkur usulning universal emasligini ham e'tiborga olish muhimdir. Shu sababli uning ta'lim tizimidagi o'rni va an'anaviy ta'lim bilan o'zaro bog'liqligini aniqlash muhim ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kimyo fanining rivojlanishida metodologik yondashuvlarning shakllanishi turli tarixiy bosqichlarda turlicha yo'nalishlarda rivojlanib kelgan. 1920–1930-yillarda S.I. Sazonov, V.I. Verxovskiy, A.N. Reformatskiy va boshqa ko'plab metodistlarning ilmiy ishlarida kimyoni hayot va ishlab chiqarish bilan bog'lash orqali o'qitish masalalari tahlil qilingan. 1930-yillarda esa kimyo o'qitish jarayonida asosiy e'tibor nazariy va amaliy tizimli kimyoviy bilimlarni rivojlantirishga qaratilgan.

Ulug' Vatan urushi yillarida hamda undan keyingi davrda kimyo va hayot o'rtasidagi bog'liqlik asosan kimyoviy harbiy bilim elementlarini shakllantirish orqali amalga oshirilgan. Jumladan, kimyoviy himoya, yoqib yuboruvchi bombalarga qarshi kurash va shu kabi yo'nalishtirish o'quv mazmunining tarkibiy qismi sifatida o'rganilgan.

Urushdan keyingi davrda mamlakatning jadal sanoat rivojlanishi bilan bog'liq ravishda kimyo o'quv dasturlariga politexnik ta'lim va xalq xo'jaligi uchun mutaxassislar tayyorlash masalalari kiritildi. 1952-yilda kimyo o'quv dasturlariga laboratoriya mashg'ulotlari kengroq joriy etilib, o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari kengaytirildi. Kimyoviy ishlab chiqarish jarayonlari ham tizimli ravishda o'quv mazmuniga kiritildi.

1960-yillarda umumiy o'rta ta'lim mazmunini fan, texnologiya va madaniyat rivojlanishi bilan uyg'unlashtirish bo'yicha qarorlar qabul qilindi. O'rta maktab kimyo kursi yangi nazariyalar bilan boyitildi. Shu bilan birga, kimyo ta'limining mazmuni va metodik ta'minoti yanada takomillashtirildi. Metodistlar va o'qituvchilar tomonidan eksperimentlar, modellar, filmlar, javdallar va slaydlar kabi didaktik vositalar ishlab chiqildi hamda amaliyotga tatbiq etildi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tarixiy-tahliliy, qiyosiy va nazariy tahlil metodlaridan foydalanildi.

Tarixiy-tahliliy metod yordamida kimyo fanining rivojlanish bosqichlari hamda metodologik yondashuvlarning shakllanish jarayonlari o'rganildi.

Qiyosiy tahlil asosida turli davrlardagi kimyo ta'limi mazmuni va metodik yondashuvlar o'zaro taqqoslandi.

Nazariy tahlil yordamida kimyo fanini o'qitishda loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyalarining samaradorligi, o'quvchilarning tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning o'rni ilmiy jihatdan asoslab berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kimyo tarixida hayot bilan bog'liq materiallarni tahlil qilish va o'rganish

Tarixiy davr	Hayot bilan bog'liq mavzular	Darsliklar
Inqilobdan oldingi Rossiya	Kimyo haqiqiy va tijorat maktablarida, shuningdek, kadet korpuslarida o'qitilgan. Tovarshunoslik kursi, harbiy va muhandislik sohalarida kimyoviy moddalardan foydalanish bilan chambarchas bog'liq bo'lgan umumiy, organik va analitik kimyo bo'yicha ma'lumotlar berilgan.	–
1920-yillar	Kimyo barcha maktablarda 5-sinf dan boshlab o'qitiladigan fan hisoblangan. Yoqilg'ini yoqish, metall eritish, o'g'itlar va qurilish materiallari ishlab chiqarish masalalari o'rganilgan.	–
1938-yildan boshlab	7–9-sinflarda noorganik kimyo, 10-sinfda esa organik kimyo bo'yicha tizimli kurs o'qitila boshlandi. Eng muhim kimyoviy jarayonlarga kirish masalalari o'rganildi. Mis, xrom, marganets (noorganik kimyodan), ikkilamchi va uchlamchi spirtlar, ketonlar, bo'yoqlar hamda organik kimyodagi boshqa moddalarni o'rganish chiqarib tashlandi.	Qabul qilingan dasturlarga muvofiq V.I. Verxovskiy tomonidan noorganik kimyo bo'yicha, V.I. Verxovskiy, Ya.L. Goldfarb va L.M. Smorgonskiy tomonidan organik kimyo bo'yicha barqaror darsliklar tayyorlandi (1949-yilgacha nashr etilgan). 1934-yilda ushbu mualliflar o'qituvchilar uchun "O'rta maktabda kimyo o'qitish metodikasi" qo'llanmasini, Ya.L. Goldfarb va L.M. Smorgonskiy esa o'quvchilar uchun "Kimyodan masalalar va mashqlar to'plami"ni nashr etgan.
1949-yil	1949-yilda 7-sinf o'quv dasturiga uglerod va yonish jarayonlari, temir va boshqa ayrim metallar haqidagi amaliy ma'lumotlar qo'shildi. Shu davrda organik kimyo bo'yicha mustaqil kurs bekor qilinib, organik moddalar haqidagi ma'lumotlar 9-sinf o'quv dasturidagi "Uglerod va kremniy" mavzusiga kiritildi.	Dasturga kiritilgan o'zgarishlarga muvofiq 7-sinf uchun D.M. Kiryushkin, 8-sinf uchun V.V. Levchenko, M.A. Ivantsova, N.G. Solovyov va V.V. Feldt tomonidan yangi darsliklar qabul qilindi.

11-sinfda kimyo va neft-kimyo sanoatidagi eng muhim ishlab chiqarish obyektlari, kimyoning boshqa iqtisodiy tarmoqlarni rivojlantirishdagi roli hamda kimyo sohasidagi eng muhim kasblar haqida ma'lumotlar

umumlashtiriladi. Xomashyodan kompleks foydalanish, ilg'or va chiqindisiz ishlab chiqarishni joriy etish, yuqori quvvatli uskunalari, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va boshqa masalalar muhokama qilinadi. Bo'lim kimyoning tabiiy fanlar orasida tutgan o'rnini hamda uning dunyoning zamonaviy ilmiy manzarasini tushunishdagi roli haqidagi muhokamalar bilan yakunlanadi.

Quyidagi jadvalda XX asr davomida kimyo kurslarida hayot bilan bog'liqlikni aks ettiruvchi materiallarga e'tibor qaratilishidagi o'zgarishlar ko'rsatilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Har qanday innovatsion jarayon o'zida yangilik yaratish va uni amaliyotga joriy etish (o'zlashtirish) kabi o'zaro bog'liq bosqichlarni mujassamlashtiradi. Mazkur jarayonlar tizimli ravishda bir-biri bilan integratsiyalashgan mikroinnovatsion faoliyatlar yig'indisi sifatida namoyon bo'libgina qolmay, ta'lim muassasasining barqaror rivojlanishiga xizmat qiluvchi murakkab dinamik tizimni tashkil etadi.

Shu nuqtai nazardan, o'qituvchilarda ijodkorlikni shakllantirishning muhim pedagogik sharti ularni mustaqil bilim olishga yo'naltirish hamda kreativ fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishdan iboratdir. Bunda ta'lim muhitida ijodiy atmosfera yaratish, qulay ma'naviy-ruhiy sharoitni ta'minlash, shuningdek, tashkiliy, metodik va psixologik qo'llab-quvvatlovchi mexanizmlarni tizimli ravishda joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari. – T.: Fan, 2006. (Pedagogik texnologiyalar va ularni amaliyotga joriy etish masalalariga bag'ishlangan)
2. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – T.: TDPU, 2006. (O'qituvchining kasbiy kompetensiyasi va ijodkorligini rivojlantirishga qaratilgan)
3. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. – T.: O'qituvchi, 2000. (Ta'limda innovatsion yondashuvlar va metodlar haqida)
4. Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. – T.: O'qituvchi, 2003. (Pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish usullari)
5. Muslimov N.A. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – T.: Fan, 2015. (Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va kreativ yondashuvlar)
6. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. – T.: Iqtisod-moliya, 2011. (O'qituvchilarning kasbiy va ijodiy rivoji masalalari)
7. G'ofurov T., Qodirov B. Kimyoni o'qitish metodikasi. – T.: O'qituvchi. (Kimyo darslarini tashkil etish va metodik asoslar)
8. To'xtayev S. Kimyo o'qitish metodikasi. – T.: Fan. (Maktab va oliy ta'limda kimyo o'qitish usullari)
9. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. – T., 2004. (Kimyo darslarida zamonaviy metodlardan foydalanish uchun muhim)

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.